

Kapitola VI.

Modely pro bezkontextové jazyky

Bezkontextová gramatika (BKG)

Myšlenka: *Gramatika je založena na konečné množině gramatických pravidel, které generují řetězce daného jazyka.*

Ilustrace: Počáteční neterminál

Gramatika G :

Neterminály:

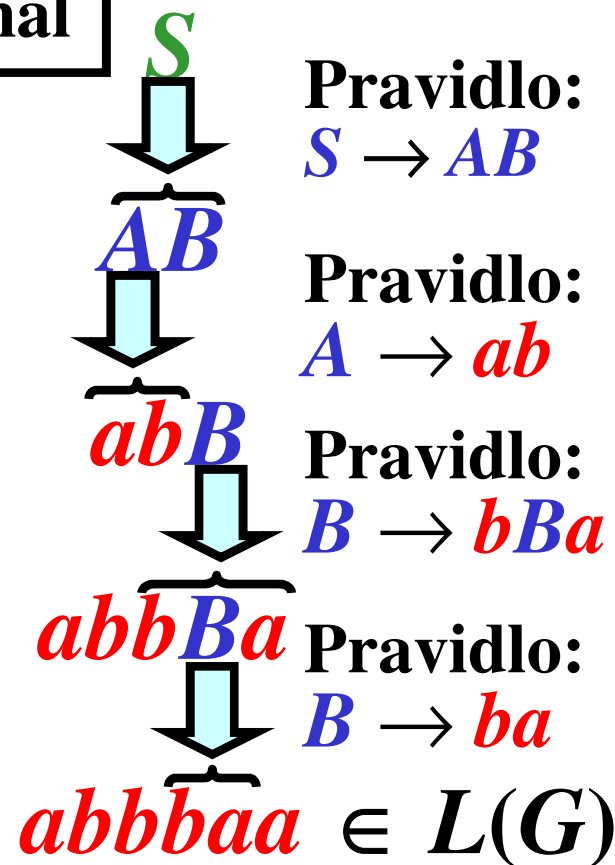
A, B, S

Terminály:

a, b, c, d

Pravidla:

$S \rightarrow AB,$
 $A \rightarrow aAb,$
 $A \rightarrow ab,$
 $B \rightarrow bBa,$
 $B \rightarrow ba$

Bezkontextová gramatika: Definice

Definice: Bezkontextová gramatika (BKG) je čtveřice $G = (N, T, P, S)$, kde

- N je abeceda *neterminálů*
- T je abeceda *terminálů*, přičemž $N \cap T = \emptyset$
- P je konečná množina *pravidel* tvaru $A \rightarrow x$, kde $A \in N$, $x \in (N \cup T)^*$
- $S \in N$ je *počáteční neterminál*

Matematická poznámka k pravidlům:

- Čistě matematicky, P je relace z N do $(N \cup T)^*$
 - Místo relačního zápisu $(A, x) \in P$ zapisujeme pravidla $A \rightarrow x \in P$
-
- $A \rightarrow x$ znamená, že A má být přepsáno na x
 - $A \rightarrow \varepsilon$ je nazýváno *ε -pravidlo*

Konvence

- $A, \dots, F, S$: neterminály
- S : počáteční neterminál
- $a, \dots, d$: terminály
- $U, \dots, Z$: prvky množiny $(N \cup T)$
- $u, \dots, z$: prvky množiny $(N \cup T)^*$
- π : sekvence pravidel

Každá podmnožina pravidel tvaru:

$$A \rightarrow x_1, A \rightarrow x_2, \dots, A \rightarrow x_n$$

může být zjednodušeně zapsána jako:

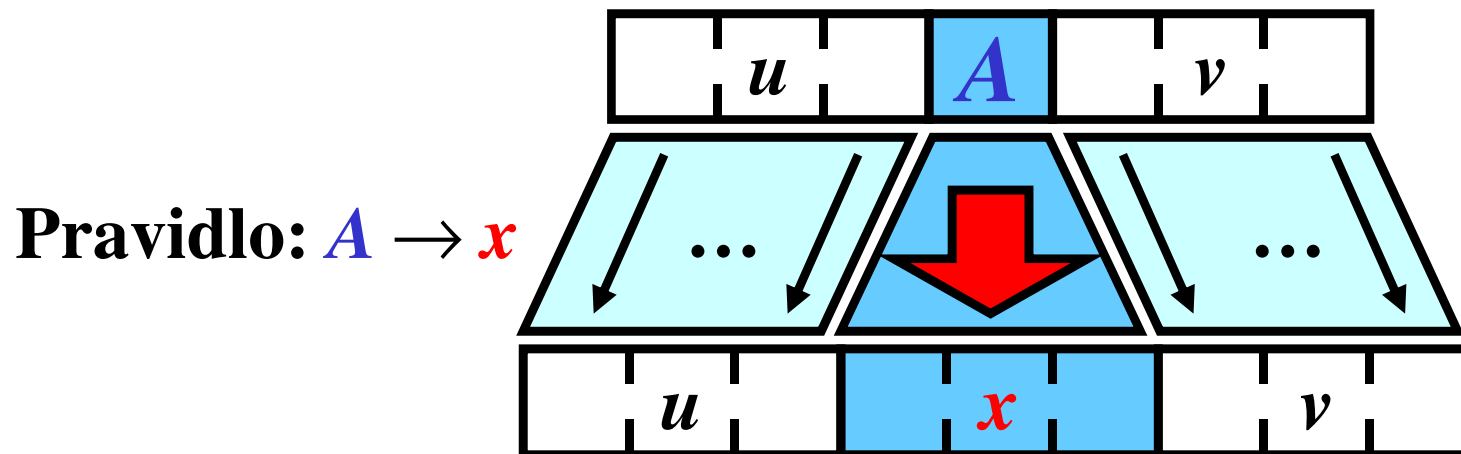
$$A \rightarrow x_1 \mid x_2 \mid \dots \mid x_n$$

Derivační krok u BKG

Myšlenka: Změnění řetězce použitím pravidla

Definice: Necht' $G = (N, T, P, S)$ je BKG. Necht' $u, v \in (N \cup T)^*$ a $p = A \rightarrow x \in P$. Potom, uAv přímo derivuje uxv za použití p v G , zapsáno $uAv \Rightarrow uxv [p]$ nebo zjednodušeně $uAv \Rightarrow uxv$.

Pozn.: Pokud $uAv \Rightarrow uxv$ v G , můžeme říct, že G provádí derivační krok z uAv do uxv .

Sekvence derivačních kroků 1/2

Myšlenka: Několik derivačních kroků po sobě

Definice: Necht' $u \in (N \cup T)^*$. G provede *nula derivačních kroků* z u do u ; zapisujeme:
 $u \Rightarrow^0 u [\varepsilon]$ nebo zjednodušeně $u \Rightarrow^0 u$

Definice: Necht' $u_0, \dots, u_n \in (N \cup T)^*$, $n \geq 1$ a $u_{i-1} \Rightarrow u_i [p_i]$, $p_i \in P$ pro všechna $i = 1, \dots, n$, což znamená:

$$u_0 \Rightarrow u_1 [p_1] \Rightarrow u_2 [p_2] \dots \Rightarrow u_n [p_n]$$

Pak, G provede n *derivačních kroků* z u_0 do u_n ; zapisujeme:

$u_0 \Rightarrow^n u_n [p_1 \dots p_n]$ nebo zjednodušeně $u_0 \Rightarrow^n u_n$

Sekvence derivačních kroků 2/2

Pokud $u_0 \Rightarrow^n u_n [\pi]$ pro nějaké $n \geq 1$, pak u_0 *derivuje* u_n v G , zapisujeme: $u_0 \Rightarrow^+ u_n [\pi]$.

Pokud $u_0 \Rightarrow^n u_n [\pi]$ pro nějaké $n \geq 0$, pak u_0 *derivuje* u_n v G , zapisujeme: $u_0 \Rightarrow^* u_n [\pi]$.

Příklad: Uvažujme

$aAb \Rightarrow a**Bbb** \quad [1: A \rightarrow **aBb**] \text{ a}$

$aa**Bbb** \Rightarrow aa**cbb** \quad [2: B \rightarrow **c**].$

Potom: $aAb \Rightarrow^2 aa**cbb** [1 \ 2],$

$aAb \Rightarrow^+ aa**cbb** [1 \ 2],$

$aAb \Rightarrow^* aa**cbb** [1 \ 2]$

Generovaný jazyk

Myšlenka: G generuje řetězec terminálů w pomocí sekvence derivačních kroků z S do w

Definice: Necht' $G = (N, T, P, S)$ je BKG.

Jazyk generovaný BKG G , $L(G)$, je definován:

$$L(G) = \{w: w \in T^*, S \Rightarrow^* w\}$$

Ilustrace:

$G = (N, T, P, S)$, necht' $w = a_1 a_2 \dots a_n$; $a_i \in T$ pro $i = 1..n$

pokud $S \Rightarrow \dots \Rightarrow \dots \Rightarrow \underbrace{a_1 a_2 \dots a_n}_w$, pak $w \in L(G)$;

jinak $w \notin L(G)$

Bezkontextový jazyk (BKJ)

Myšlenka: Jazyk generovaný bezkontextovou gramatikou

Definice: Necht' L je jazyk. L je bezkontextový jazyk (BKJ), pokud existuje bezkontextová gramatika, která generuje tento jazyk L .

Příklad:

$G = (N, T, P, S)$, kde $N = \{S\}$, $T = \{a, b\}$,

$P = \{1: S \rightarrow aSb, 2: S \rightarrow \epsilon\}$

$S \Rightarrow \epsilon$ [2] $\nearrow$ $L(G) = \{a^n b^n : n \geq 0\}$
 $S \Rightarrow aSb$ [1] $\Rightarrow ab$ [2] $\nearrow$
 $S \Rightarrow aSb$ [1] $\Rightarrow aaSbb$ [1] $\Rightarrow aabb$ [2]
 $\vdots$

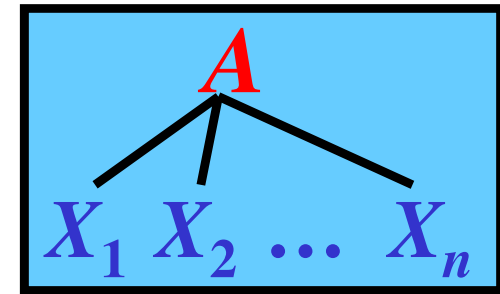
$L = \{a^n b^n : n \geq 0\}$ je bezkontextový jazyk.

Pravidlový strom

- Pravidlový strom graficky znázorňuje pravidlo

$$1) A \rightarrow \varepsilon: \begin{array}{|c|} \hline A \\ \hline \varepsilon \\ \hline \end{array}$$

$$2) A \rightarrow X_1 X_2 \dots X_n:$$

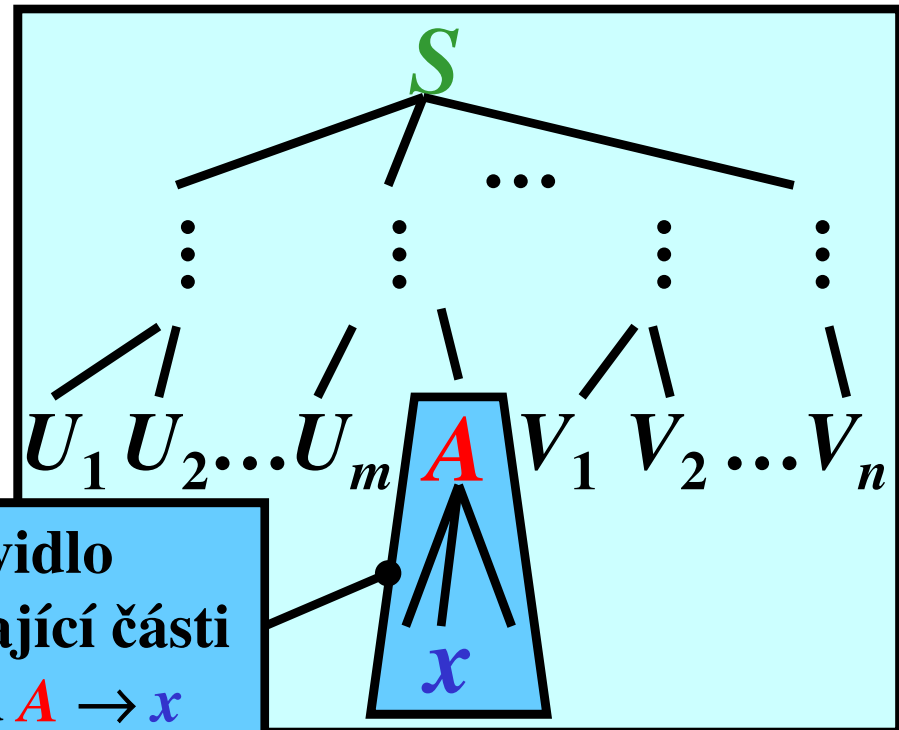
- Derivační strom odpovídá použitým pravidlům

$S \Rightarrow \dots$

$\vdots$

$\Rightarrow U_1 U_2 \dots U_m A V_1 V_2 \dots V_n$

$\Rightarrow U_1 U_2 \dots U_m x V_1 V_2 \dots V_n$

Pravidlo
odpovídající části
stromu $A \rightarrow x$

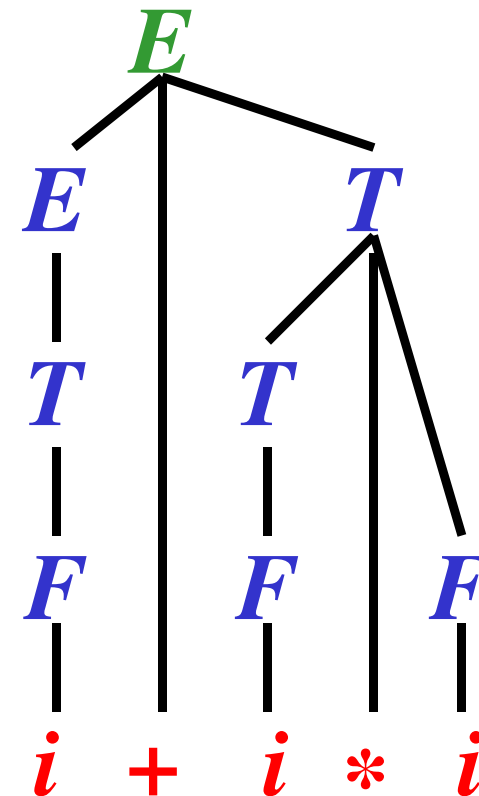
Derivační strom: Příklad

$G = (N, T, P, \mathbf{E})$, kde $N = \{\mathbf{E}, \mathbf{F}, \mathbf{T}\}$, $T = \{\mathbf{i}, +, *, (,)\}$,
 $P = \{ \begin{array}{lll} \mathbf{1}: \mathbf{E} \rightarrow \mathbf{E} + \mathbf{T}, & \mathbf{2}: \mathbf{E} \rightarrow \mathbf{T}, & \mathbf{3}: \mathbf{T} \rightarrow \mathbf{T} * \mathbf{F}, \\ \mathbf{4}: \mathbf{T} \rightarrow \mathbf{F}, & \mathbf{5}: \mathbf{F} \rightarrow (\mathbf{E}), & \mathbf{6}: \mathbf{F} \rightarrow \mathbf{i} \end{array} \}$

Jednotlivé derivace:

$$\begin{aligned} \underline{\mathbf{E}} &\Rightarrow \mathbf{E} + \underline{\mathbf{T}} & [\mathbf{1}] \\ &\Rightarrow \mathbf{E} + \underline{\mathbf{T}} * \mathbf{F} & [\mathbf{3}] \\ &\Rightarrow \mathbf{E} + \underline{\mathbf{F}} * \mathbf{F} & [\mathbf{4}] \\ &\Rightarrow \underline{\mathbf{E}} + \mathbf{i} * \mathbf{F} & [\mathbf{6}] \\ &\Rightarrow \mathbf{T} + \mathbf{i} * \underline{\mathbf{F}} & [\mathbf{2}] \\ &\Rightarrow \underline{\mathbf{T}} + \mathbf{i} * \mathbf{i} & [\mathbf{6}] \\ &\Rightarrow \underline{\mathbf{F}} + \mathbf{i} * \mathbf{i} & [\mathbf{4}] \\ &\Rightarrow \mathbf{i} + \mathbf{i} * \mathbf{i} & [\mathbf{6}] \end{aligned}$$

Derivační strom:

Nejlevější derivace

Myšlenka: Během nejlevějšího derivačního kroku je přepsán nejlevější neterminál.

Definice: Necht' $G = (N, T, P, S)$ je BKG, necht' $u \in T^*$, $v \in (N \cup T)^*$, $p = A \rightarrow x \in P$ je pravidlo. Pak uAv přímo derivuje uxv za pomoci *nejlevější derivace* užitím pravidla p v G , zapsáno jako: $uAv \Rightarrow_{lm} uxv [p]$

Pozn.: $\Rightarrow_{lm}^+$ a $\Rightarrow_{lm}^*$ je definováno pomocí $\Rightarrow_{lm}$ stejně jako $\Rightarrow^+$ a $\Rightarrow^*$ je dříve definováno pomocí $\Rightarrow$.

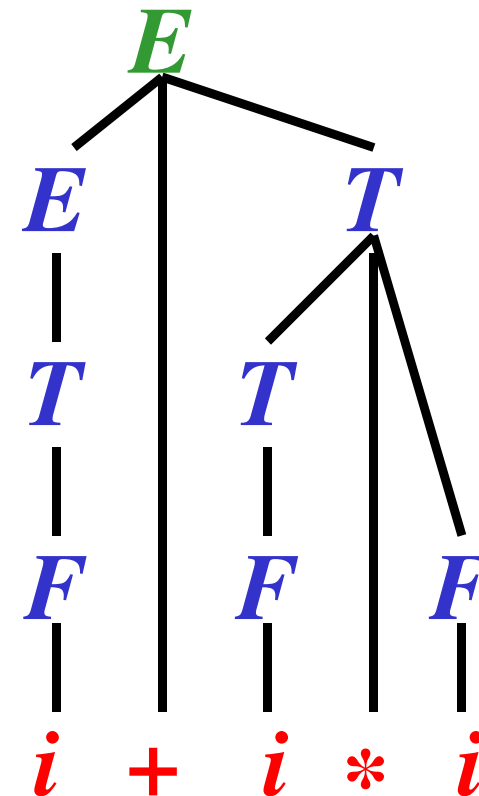
Nejlevnější derivace: Příklad

$G = (N, T, P, \mathbf{E})$, kde $N = \{\mathbf{E}, \mathbf{F}, \mathbf{T}\}$, $T = \{\mathbf{i}, +, *, (,)\}$,
 $P = \{ \begin{array}{lll} \mathbf{1}: \mathbf{E} \rightarrow \mathbf{E} + \mathbf{T}, & \mathbf{2}: \mathbf{E} \rightarrow \mathbf{T}, & \mathbf{3}: \mathbf{T} \rightarrow \mathbf{T} * \mathbf{F}, \\ \mathbf{4}: \mathbf{T} \rightarrow \mathbf{F}, & \mathbf{5}: \mathbf{F} \rightarrow (\mathbf{E}), & \mathbf{6}: \mathbf{F} \rightarrow \mathbf{i} \end{array} \}$

Nejlevnější derivace:

$$\begin{aligned} \underline{\mathbf{E}} &\Rightarrow_{lm} \underline{\mathbf{E}} + \mathbf{T} & [\mathbf{1}] \\ &\Rightarrow_{lm} \underline{\mathbf{T}} + \mathbf{T} & [\mathbf{2}] \\ &\Rightarrow_{lm} \underline{\mathbf{F}} + \mathbf{T} & [\mathbf{4}] \\ &\Rightarrow_{lm} \mathbf{i} + \underline{\mathbf{T}} & [\mathbf{6}] \\ &\Rightarrow_{lm} \mathbf{i} + \underline{\mathbf{T}} * \mathbf{F} & [\mathbf{3}] \\ &\Rightarrow_{lm} \mathbf{i} + \underline{\mathbf{F}} * \mathbf{F} & [\mathbf{4}] \\ &\Rightarrow_{lm} \mathbf{i} + \mathbf{i} * \underline{\mathbf{F}} & [\mathbf{6}] \\ &\Rightarrow_{lm} \mathbf{i} + \mathbf{i} * \mathbf{i} & [\mathbf{6}] \end{aligned}$$

Derivační strom:

Nejpravější derivace

Myšlenka: Během nejpravějšího derivačního kroku je přepsán nejpravější neterminál.

Definice: Necht' $G = (N, T, P, S)$ je BKG, necht' $u \in (N \cup T)^*$, $v \in T^*$, $p = A \rightarrow x \in P$ je pravidlo. Pak uAv přímo derivuje uxv za pomoci *nejpravější derivace* užitím pravidla p v G , zapsáno jako: $uAv \Rightarrow_{rm} uxv [p]$

Pozn.: $\Rightarrow_{rm}^+$ a $\Rightarrow_{rm}^*$ je definováno pomocí $\Rightarrow_{rm}$ stejně jako $\Rightarrow^+$ a $\Rightarrow^*$ je dříve definováno pomocí $\Rightarrow$.

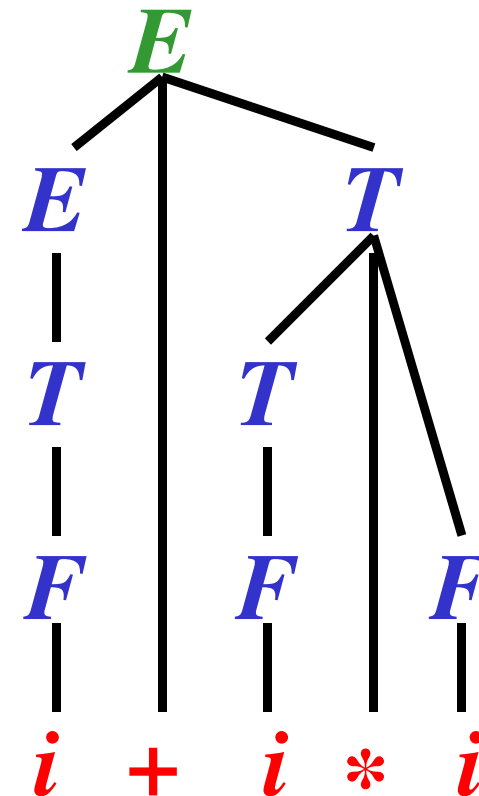
Nejpravější derivace: Příklad

$G = (N, T, P, \underline{E})$, kde $N = \{E, F, T\}$, $T = \{i, +, *, (,)\}$,
 $P = \{$ 1: $E \rightarrow E+T$, 2: $E \rightarrow T$, 3: $T \rightarrow T*F$,
4: $T \rightarrow F$, 5: $F \rightarrow (E)$, 6: $F \rightarrow i$ $\}$

Nejpravější derivace:

$$\begin{aligned} \underline{E} &\Rightarrow_{rm} E + \underline{T} && [1] \\ &\Rightarrow_{rm} E + T * \underline{F} && [3] \\ &\Rightarrow_{rm} E + \underline{T} * i && [6] \\ &\Rightarrow_{rm} E + \underline{F} * i && [4] \\ &\Rightarrow_{rm} \underline{E} + i * i && [6] \\ &\Rightarrow_{rm} \underline{T} + i * i && [2] \\ &\Rightarrow_{rm} \underline{F} + i * i && [4] \\ &\Rightarrow_{rm} i + i * i && [6] \end{aligned}$$

Derivační strom:

Derivace: Shrnutí

- Necht' $A \rightarrow x \in P$ je pravidlo.

1) Derivace:

Necht' $u, v \in (N \cup T)^*$: $uAv \Rightarrow uxv$

Pozn.: Přepsán je libovolný neterminál

2) Nejlevější derivace:

Necht' $u \in T^*, v \in (N \cup T)^*$: $uAv \Rightarrow_{lm} uxv$

Pozn.: Přepsán je nejlevější neterminál

3) Nejpravější derivace:

Necht' $u \in (N \cup T)^*, v \in T^*$: $uAv \Rightarrow_{rm} uxv$

Pozn.: Přepsán je nejpravější neterminál

Redukce počtu možných derivací

Myšlenka: Bez újmy na obecnosti můžeme uvažovat používání pouze nejlevějších nebo nejpravějších derivací.

Tvrzení: Necht' $G = (N, T, P, S)$ je BKG. Následující 3 jazyky jsou totožné:

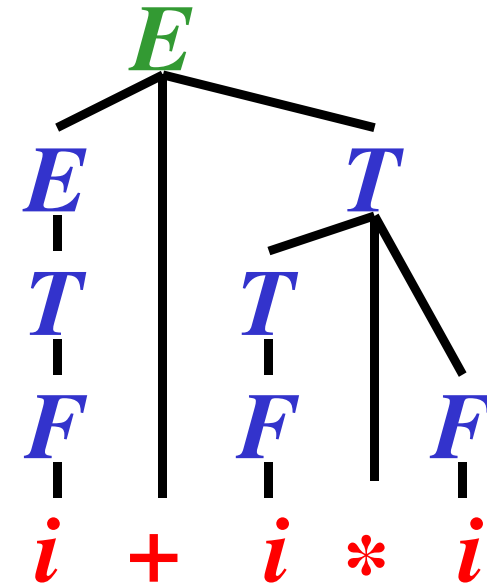
- (1) $\{w: w \in T^*, S \Rightarrow_{lm}^* w\}$
- (2) $\{w: w \in T^*, S \Rightarrow_{rm}^* w\}$
- (3) $\{w: w \in T^*, S \Rightarrow^* w\} = L(G)$

Úvod do nejednoznačnosti

$G_{expr1} = (N, T, P, E)$, kde

$N = \{E, F, T\}$, $T = \{i, +, *, (,)\}$,

$P = \{$
 1: $E \rightarrow E+T$, 2: $E \rightarrow T$,
 3: $T \rightarrow T*F$, 4: $T \rightarrow F$,
 5: $F \rightarrow (E)$, 6: $F \rightarrow i$
 $\}$

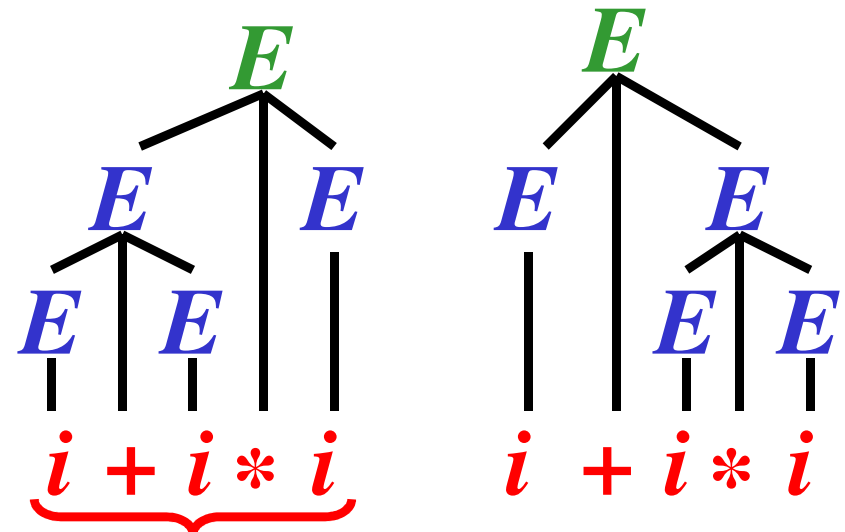

Teorie: ☹️ × **Praxe:** 😊

$G_{expr2} = (N, T, P, E)$, kde

$N = \{E\}$, $T = \{i, +, *, (,)\}$,

$P = \{$
 1: $E \rightarrow E+E$, 2: $E \rightarrow E*E$,
 3: $E \rightarrow (E)$, 4: $E \rightarrow i$
 $\}$

Teorie: 😊 × **Praxe:** ☹️

Pozn.: $L(G_{expr1}) = L(G_{expr2})$ **Odstranit v průběhu kompilace!**

Gramatická nejednoznačnost

Definice: Necht' $G = (N, T, P, S)$ je BKG. Pokud existuje řetězec $x \in L(G)$ s více jak jedním derivačním stromem, potom G je *nejednoznačná*. Jinak G je *jednoznačná*.

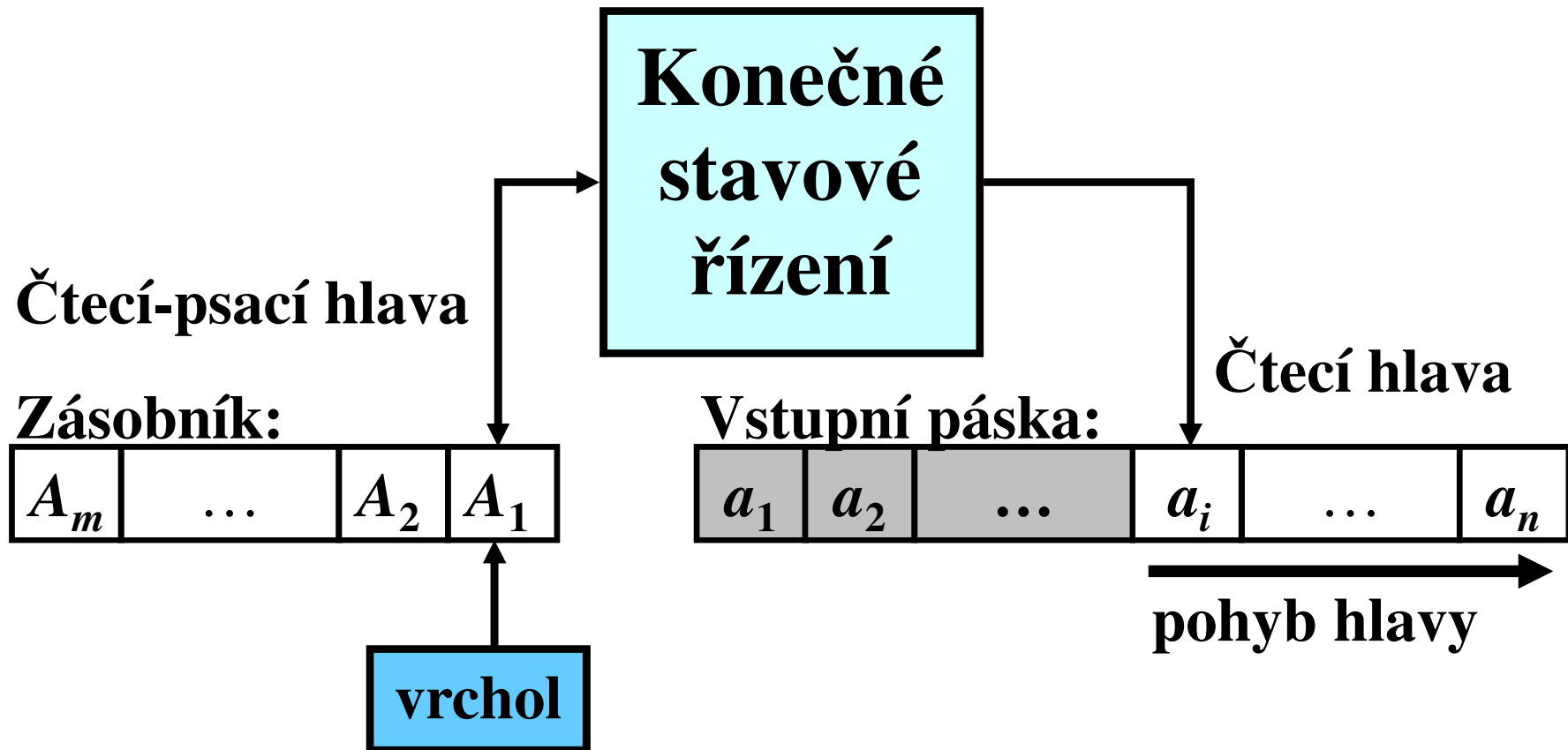
Definice: BKG L je *vnitřně nejednoznačný*, pokud L není generován žádnou jednoznačnou BKG.

Příklad:

- G_{expr1} je **jednoznačná**, protože pro každé $x \in L(G_{expr1})$ existuje **jeden** derivační strom
- G_{expr2} je **nejednoznačná**, protože pro $i+i*i \in L(G_{expr2})$ existují **dva** derivační stromy
- $L_{expr} = L(G_{expr1}) = L(G_{expr2})$ **není vnitřně nejednoznačný**, protože G_{expr1} je jednoznačná

Zásobníkové automaty (ZA)

Myšlenka: Je to KA rozšířený o zásobník

Zásobníkové automaty: Definice

Definice: *Zásobníkový automat (ZA) je sedmice:*

$$M = (Q, \Sigma, \Gamma, R, s, S, F), \text{ kde}$$

- Q je *konečná množina stavů*
- Σ je *vstupní abeceda*
- Γ je *zásobníková abeceda*
- R je *konečná množina pravidel tvaru $Apa \rightarrow wq$,
kde $A \in \Gamma, p, q \in Q, a \in \Sigma \cup \{\varepsilon\}, w \in \Gamma^*$*
- $s \in Q$ je *počáteční stav*
- $S \in \Gamma$ je *počáteční symbol na zásobníku*
- $F \subseteq Q$ je *množina koncových stavů*

Poznámky k pravidlům

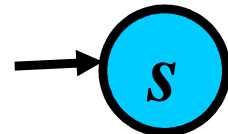
Matematická poznámka k pravidlům:

- Čistě matematicky, R je konečná relace z $\Gamma \times Q \times (\Sigma \cup \{\varepsilon\})$ do $\Gamma^* \times Q$
- Místo relačního zápisu $(A\textcolor{red}{p}\textcolor{blue}{a}, \textcolor{green}{w}\textcolor{red}{q}) \in R$ zapisujeme $\textcolor{green}{A}\textcolor{red}{p}\textcolor{blue}{a} \rightarrow \textcolor{green}{w}\textcolor{red}{q} \in R$

- **Interpretace pravidel:** $\textcolor{green}{A}\textcolor{red}{p}\textcolor{blue}{a} \rightarrow \textcolor{green}{w}\textcolor{red}{q}$ znamená, že pokud je aktuální stav $\textcolor{red}{p}$, aktuální symbol na vstupní pásce $\textcolor{blue}{a}$ a symbol na vrcholu zásobníku $\textcolor{green}{A}$, potom M může přečíst $\textcolor{blue}{a}$ a na zásobníku nahradit $\textcolor{green}{A}$ za $\textcolor{green}{w}$ a přejít ze stavu $\textcolor{red}{p}$ do $\textcolor{red}{q}$.
- **Pozn.:** pokud $\textcolor{blue}{a} = \varepsilon$, symbol z pásky není přečten

Grafická reprezentace

 označuje stav $q \in Q$

 označuje počáteční stav $s \in Q$

 označuje koncový stav $f \in F$

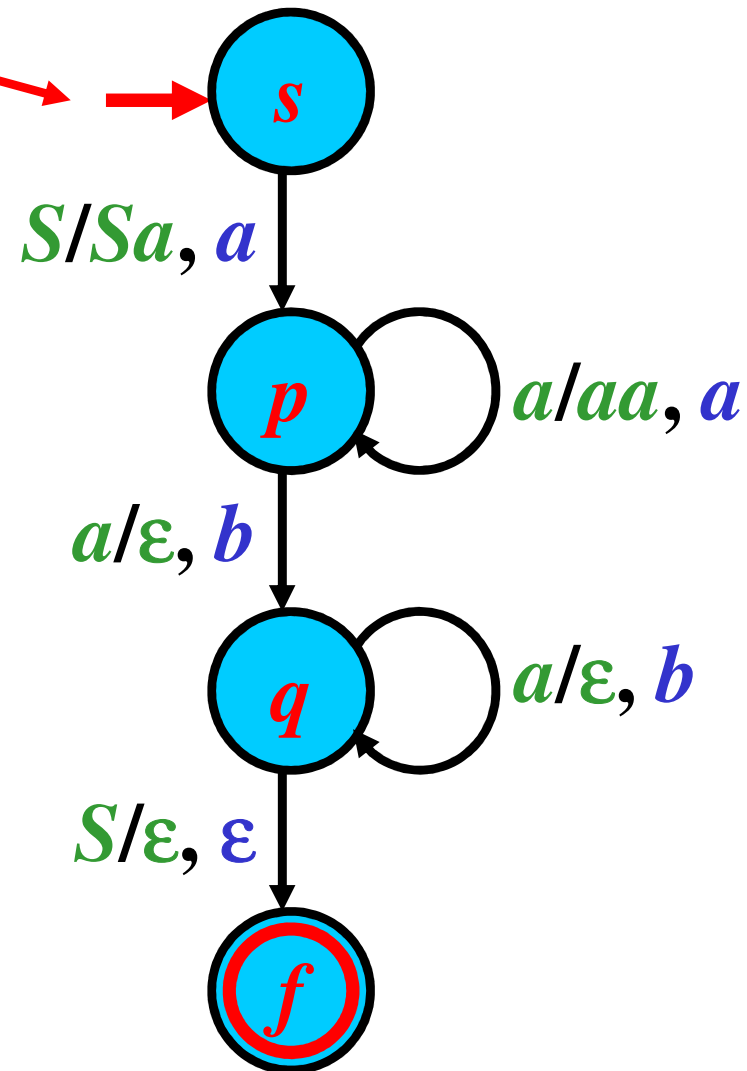
 $\xrightarrow{A/w, a}$ označuje $Apa \rightarrow wq \in R$

Grafická reprezentace: Příklad

$$M = (Q, \Sigma, \Gamma, R, s, S, F)$$

kde:

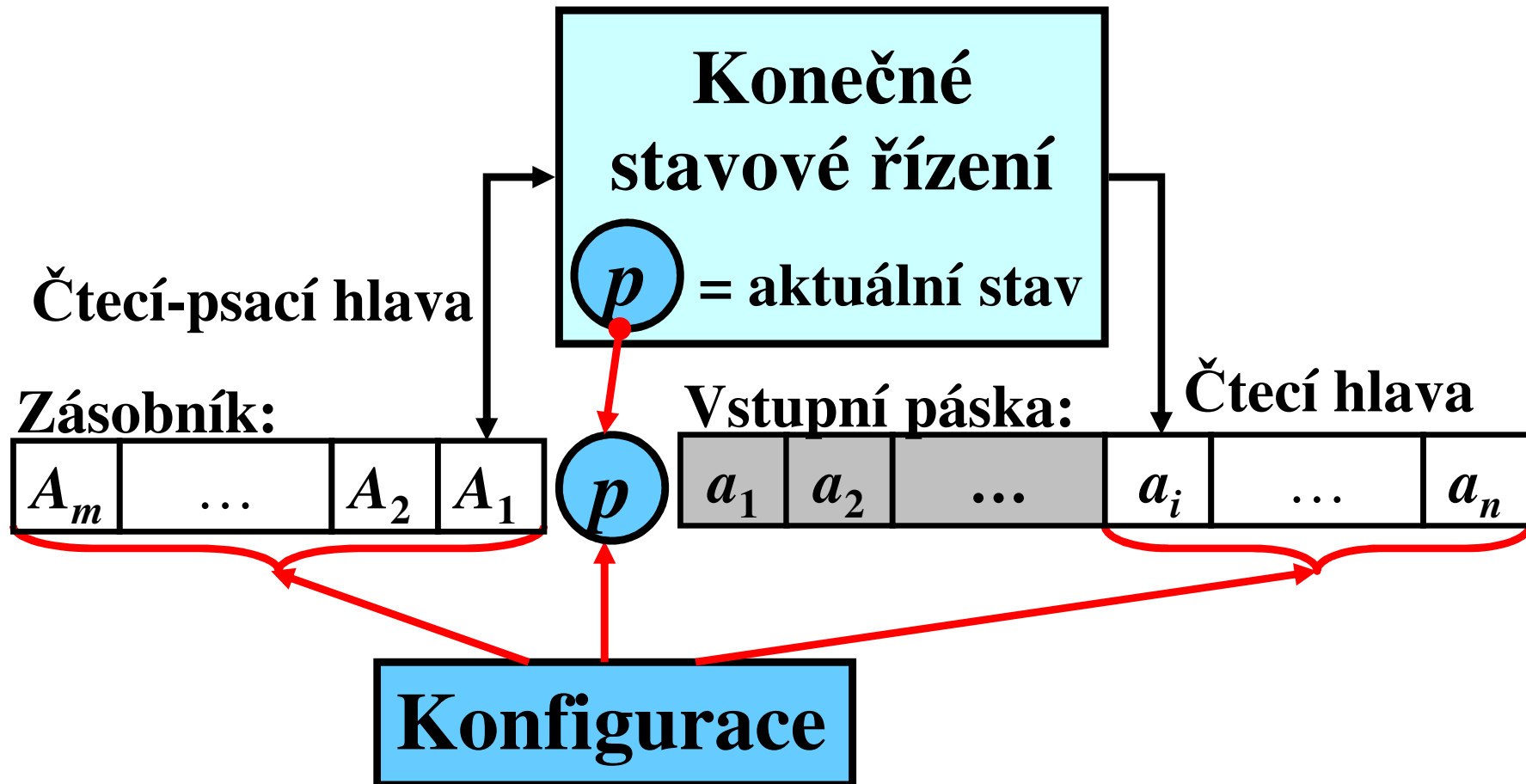
- $Q = \{s, p, q, f\}$;
- $\Sigma = \{a, b\}$;
- $\Gamma = \{a, S\}$;
- $R = \{Ssa \rightarrow Sap, \\ apa \rightarrow aap, \\ apb \rightarrow q, \\ aqb \rightarrow q, \\ Sq \rightarrow f\}$
- $F = \{f\}$

Konfigurace u ZA

Myšlenka: Instance popisu ZA

Definice: Necht' $M = (Q, \Sigma, \Gamma, R, s, S, F)$ je ZA.
Konfigurace ZA M je řetězec $\chi \in \Gamma^* Q \Sigma^*$

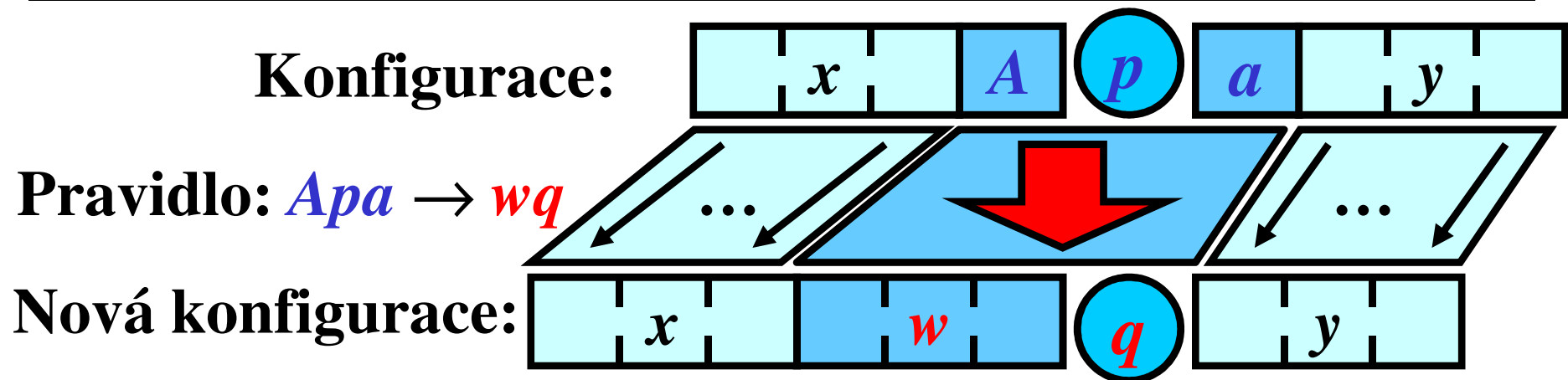

Přechod u ZA

Myšlenka: Jeden výpočetní krok ZA

Definice: Necht' $xApay$ a $xwqy$ jsou dvě konfigurace ZA M , kde $x, w \in \Gamma^*$, $A \in \Gamma$, $p, q \in Q$, $a \in \Sigma \cup \{\varepsilon\}$ a $y \in \Sigma^*$. Necht' $r = Apa \rightarrow wq \in R$ je pravidlo. Potom M může provést přechod z $xApay$ do $xwqy$ za použití r , zapsáno $xApay \vdash xwqy [r]$ nebo zjednodušeně $xApay \vdash xwqy$.

Pozn.: pokud $a = \varepsilon$, není ze vstupu přečten žádný symbol

Sekvence přechodů 1/2

Myšlenka: několik výpočetních kroků po sobě

Definice: Necht' χ je konfigurace. M provede *nula přechodů* z χ do χ ; zapisujeme:

$$\chi \vdash^0 \chi [\varepsilon] \text{ nebo zjednodušeně } \chi \vdash^0 \chi$$

Definice: Necht' $\chi_0, \chi_1, \dots, \chi_n$ je sekvence přechodů konfigurací pro $n \geq 1$ a $\chi_{i-1} \vdash \chi_i [r_i]$, $r_i \in R$ pro všechna $i = 1, \dots, n$, což znamená:

$$\chi_0 \vdash \chi_1 [r_1] \vdash \chi_2 [r_2] \dots \vdash \chi_n [r_n]$$

Pak M provede *n-přechodů* z χ_0 do χ_n ; zapisujeme:

$$\chi_0 \vdash^n \chi_n [r_1 \dots r_n] \text{ nebo zjednodušeně } \chi_0 \vdash^n \chi_n$$

Sekvence přechodů 2/2

Pokud $\chi_0 \vdash^{-n} \chi_n [\rho]$ pro nějaké $n \geq 1$, pak
 $\chi_0 \vdash^{+} \chi_n [\rho]$.

Pokud $\chi_0 \vdash^{-n} \chi_n [\rho]$ pro nějaké $n \geq 0$, pak
 $\chi_0 \vdash^{*} \chi_n [\rho]$.

Příklad: Uvažujme

$A\textcolor{blue}{A}pabc \vdash - A\textcolor{red}{B}qbc$ [1: $\textcolor{blue}{A}pa \rightarrow \textcolor{red}{B}q$] a

$A\textcolor{blue}{B}qbc \vdash - A\textcolor{red}{B}Crc$ [2: $\textcolor{blue}{B}qb \rightarrow \textcolor{red}{B}Cr$].

Potom, $A\textcolor{blue}{A}pabc \vdash^{-2} A\textcolor{red}{B}Crc$ [1 2],

$A\textcolor{blue}{A}pabc \vdash^{+} A\textcolor{red}{B}Crc$ [1 2],

$A\textcolor{blue}{A}pabc \vdash^{*} A\textcolor{red}{B}Crc$ [1 2]

Přijímaný jazyk: Tři typy

Definice: Necht' $M = (Q, \Sigma, \Gamma, R, s, S, F)$ je ZA.

1) *Jazyk přijímaný ZA M přechodem do koncového stavu*, značen jako $L(M)_f$, je definován:

$$L(M)_f = \{w: w \in \Sigma^*, Ssw \mid^* zf, \mathbf{z} \in \Gamma^*, \mathbf{f} \in F\}$$

2) *Jazyk přijímaný ZA M vyprázdněním zásobníku*, značen jako $L(M)_\varepsilon$, je definován:

$$L(M)_\varepsilon = \{w: w \in \Sigma^*, Ssw \mid^* zf, \mathbf{z} = \varepsilon, \mathbf{f} \in Q\}$$

3) *Jazyk přijímaný ZA M přechodem do koncového stavu a vyprázdněním zásobníku*, značen jako $L(M)_{f\varepsilon}$, je definován:

$$L(M)_{f\varepsilon} = \{w: w \in \Sigma^*, Ssw \mid^* zf, \mathbf{z} = \varepsilon, \mathbf{f} \in F\}$$

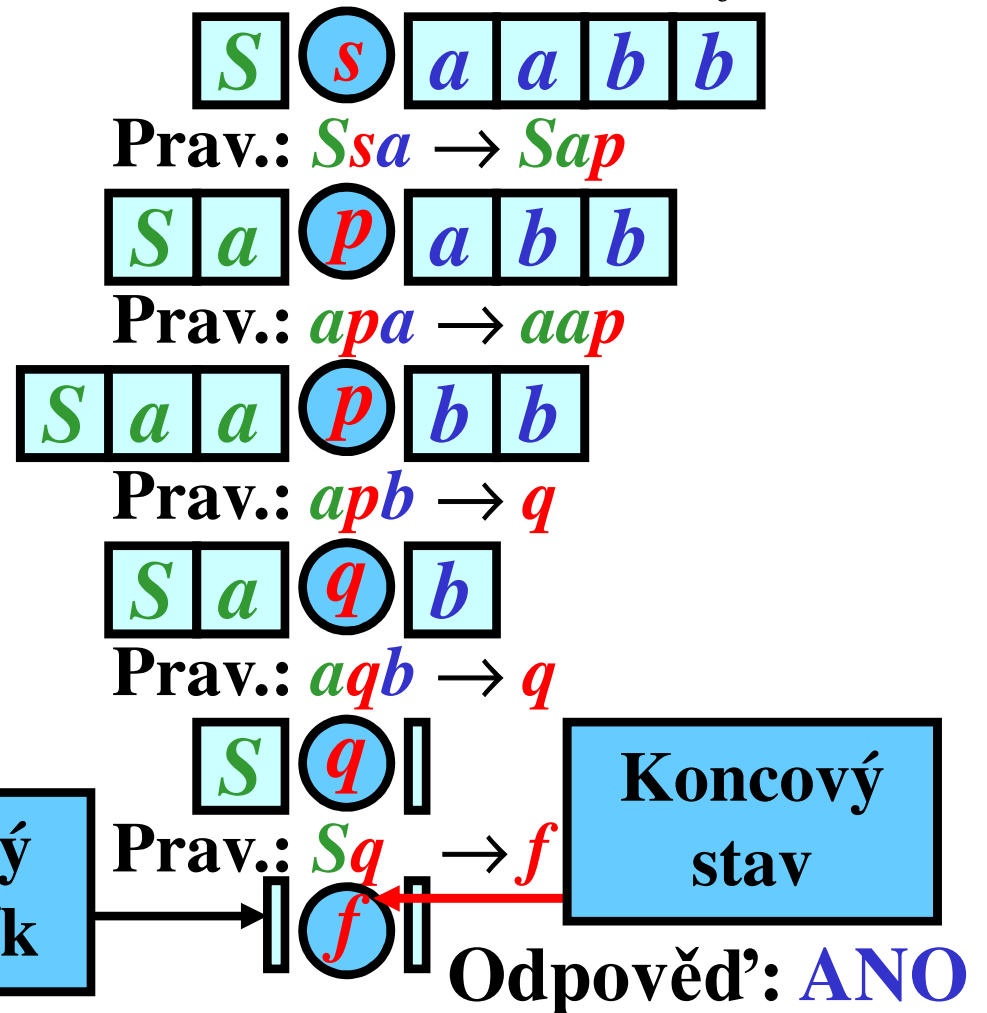
ZA: Příklad

$M = (Q, \Sigma, \Gamma, R, s, S, F)$

kde:

- $Q = \{s, p, q, f\}$;
- $\Sigma = \{a, b\}$;
- $\Gamma = \{a, S\}$;
- $R = \{Ssa \rightarrow Sap, \\ apa \rightarrow aap, \\ apb \rightarrow q, \\ aqb \rightarrow q, \\ Sq \rightarrow f\}$
- $F = \{f\}$

Otázka: $aabb \in L(M)_{f\varepsilon}$?

$Ssaabb \mid - Sapabb \mid - Saapbb \mid - Saqb \mid - Sq \mid - f$

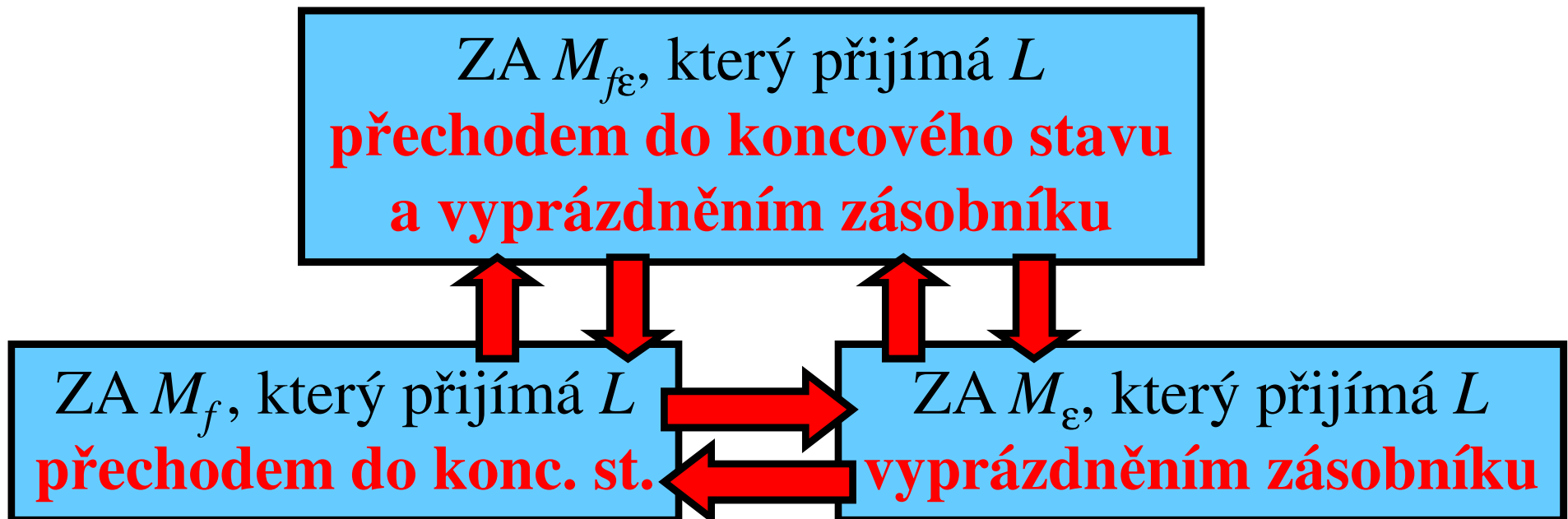
Pozn.: $L(M)_f = L(M)_\varepsilon = L(M)_{f\varepsilon} = \{a^n b^n : n \geq 1\}$

Tři typy přijímaných jazyků: Ekvivalence

Tvrzení:

- $L = L(M_f)_f$ pro ZA $M_f \Leftrightarrow L = L(M_{f\varepsilon})_{f\varepsilon}$ pro ZA $M_{f\varepsilon}$
- $L = L(M_\varepsilon)_\varepsilon$ pro ZA $M_\varepsilon \Leftrightarrow L = L(M_{f\varepsilon})_{f\varepsilon}$ pro ZA $M_{f\varepsilon}$
- $L = L(M_f)_f$ pro ZA $M_f \Leftrightarrow L = L(M_\varepsilon)_\varepsilon$ pro ZA M_ε

Pozn. Existují algoritmy pro následující převody:

Deterministický ZA (DZA)

Myšlenka: Deterministický ZA může provést z každé konfigurace maximálně jeden přechod

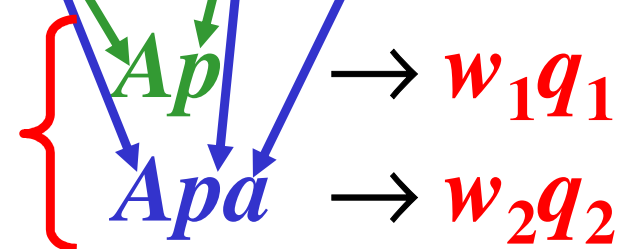
Definice: Necht' $M = (Q, \Sigma, \Gamma, R, s, S, F)$ je ZA. M je *deterministický* ZA, pokud pro každé pravidlo tvaru $Apa \rightarrow wq \in R$ platí, že množina $R - \{Apa \rightarrow wq\}$ neobsahuje žádné pravidlo s levou stranou Apa nebo Ap .

Ilustrace:

Konfigurace:

Maximálně jedno pravidlo tvarů:

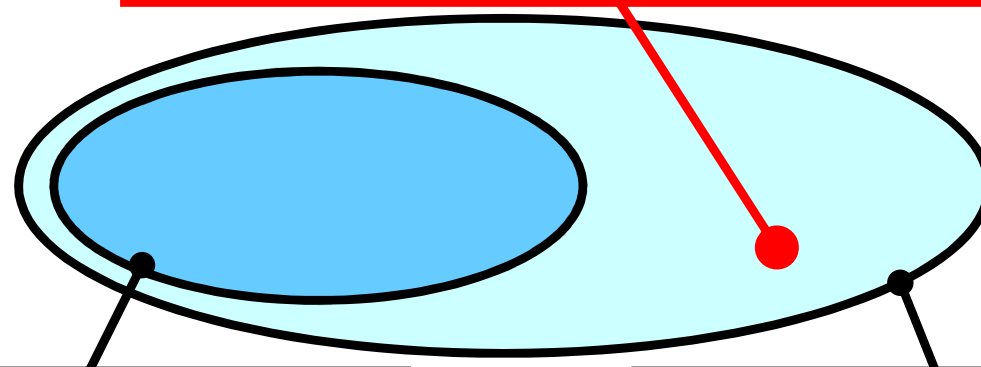
ZA jsou silnější než DZA

Tvrzení: Neexistuje žádný DZA M_{f_ε} přijímající:
 $L = \{xy: x, y \in \Sigma^*, y = \text{reversal}(x)\}$

Důkaz: Viz str. 431 v knize [Meduna: Automata and Languages]

Ilustrace:

$$L = \{xy: x, y \in \Sigma^*, y = \text{reversal}(x)\}$$

Třída *deterministických
bezkontextových
jazyků*—jazyků
přijímaných **DZA**

Třída jazyků
přijímaných **ZA**

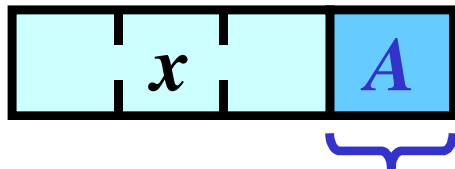
Rozšířený ZA (RZA)

Myšlenka: Z vrcholu zásobníku v RZA lze číst celý řetězec (v ZA to byl pouze jeden symbol)

Definice: Rozšířený zásobníkový automat (RZA) je sedmice $M = (Q, \Sigma, \Gamma, R, s, S, F)$, kde $Q, \Sigma, \Gamma, s, S, F$ jsou definovány stejně jako u ZA a R je konečná množina pravidel tvaru: $\nu pa \rightarrow wq$, kde $\nu, w \in \Gamma^*, p, q \in Q, a \in \Sigma \cup \{\varepsilon\}$

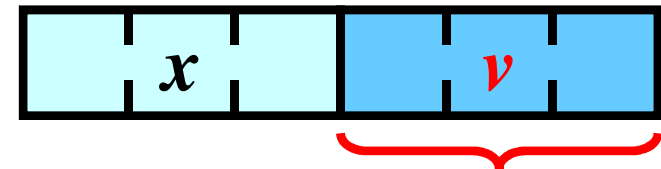
Ilustrace:

Zásobník ZA:

Ze ZA lze číst **jeden symbol** z vrcholu zásobníku

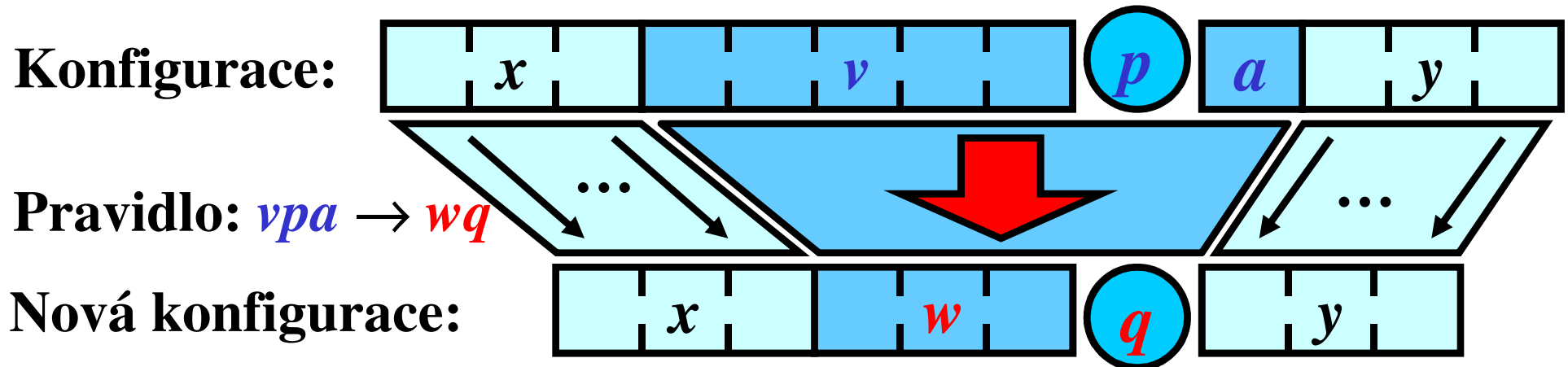
Zásobník RZA:

Z RZA lze číst **řetězec** z vrcholu zásobníku

Přechod u RZA

Definice: Necht' $x\mathbf{v}pay$ a $xwqy$ jsou dvě konfigurace RZA M , kde $x, \mathbf{v}, w \in \Gamma^*$, $p, q \in Q$, $a \in \Sigma \cup \{\varepsilon\}$ a $y \in \Sigma^*$. Necht' $r = \mathbf{v}pa \rightarrow wq \in R$ je pravidlo. Potom M může provést *přechod* z $x\mathbf{v}pay$ do $xwqy$ za použití r , zapsáno: $x\mathbf{v}pay \vdash xwqy [r]$ nebo $x\mathbf{v}pay \vdash xwqy$.

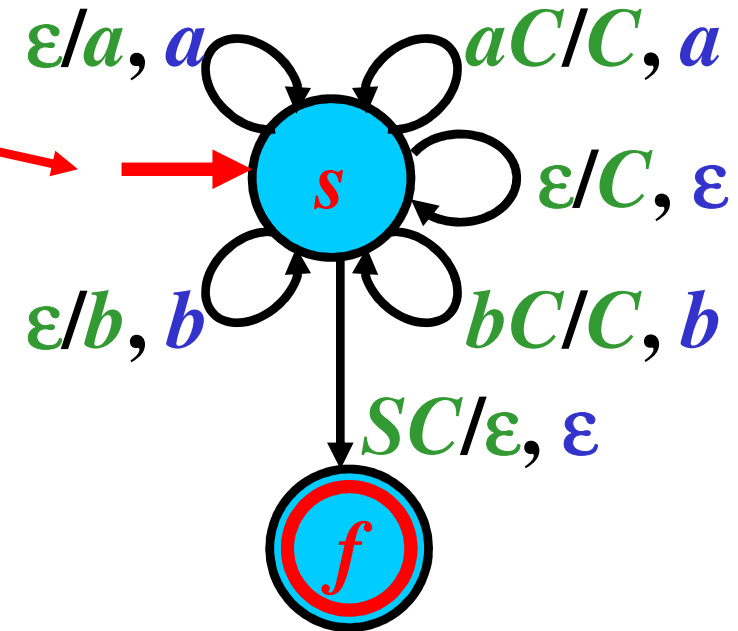
Pozn.: $\vdash^n$, $\vdash^+$, $\vdash^*$, $L(M)_f$, $L(M)_\varepsilon$ a $L(M)_{f\varepsilon}$ jsou definovány stejně jako u ZA.

RZA: Příklad

$M = (Q, \Sigma, \Gamma, R, s, S, F)$

kde:

- $Q = \{s, f\}$;
- $\Sigma = \{a, b\}$;
- $\Gamma = \{a, b, S, C\}$;
- $R = \{$
 - $sa \rightarrow as,$
 - $sb \rightarrow bs,$
 - $s \rightarrow Cs,$
 - $aCsa \rightarrow Cs,$
 - $bCsb \rightarrow Cs,$
 - $SCs \rightarrow f$
- $F = \{f\}$

Otázka: $abba \in L_{f\epsilon}(M)$?

$S\underline{s}abba \mid - Sa\underline{s}bba \mid - Sab\underline{s}ba$
 $\mid - Sab\underline{C}sba \mid - Sa\underline{C}sa$
 $\mid - \underline{SC}s \mid - f$

Odpověď: YES

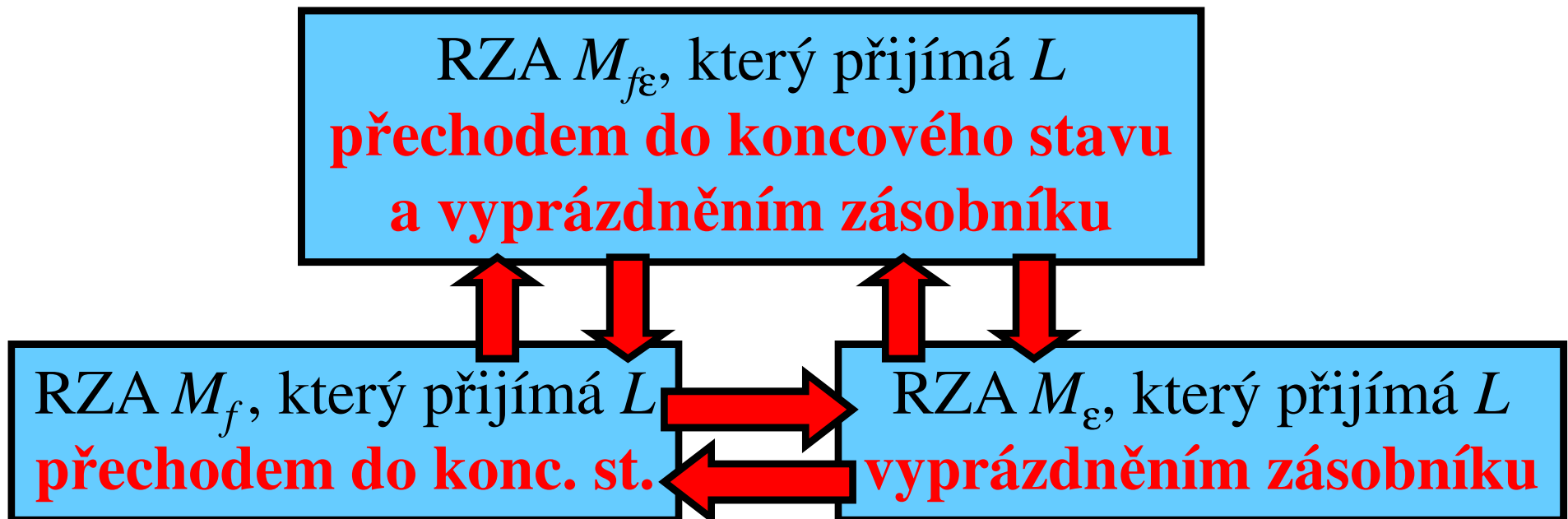
Pozn.: $L(M)_f = L(M)_\epsilon = L(M)_{f\epsilon} = \{xy: x, y \in \Sigma^*, y = \text{reversal}(x)\}$

Tři typy přijímaných jazyků: Ekvivalence

Tvrzení:

- $L = L(M_f)_f$ pro RZA $M_f \Leftrightarrow L = L(M_{f\varepsilon})_{f\varepsilon}$ pro RZA $M_{f\varepsilon}$
- $L = L(M_\varepsilon)_\varepsilon$ pro RZA $M_\varepsilon \Leftrightarrow L = L(M_{f\varepsilon})_{f\varepsilon}$ pro RZA $M_{f\varepsilon}$
- $L = L(M_f)_f$ pro RZA $M_f \Leftrightarrow L = L(M_\varepsilon)_\varepsilon$ pro RZA M_ε

Pozn. Existují algoritmy pro následující převody:

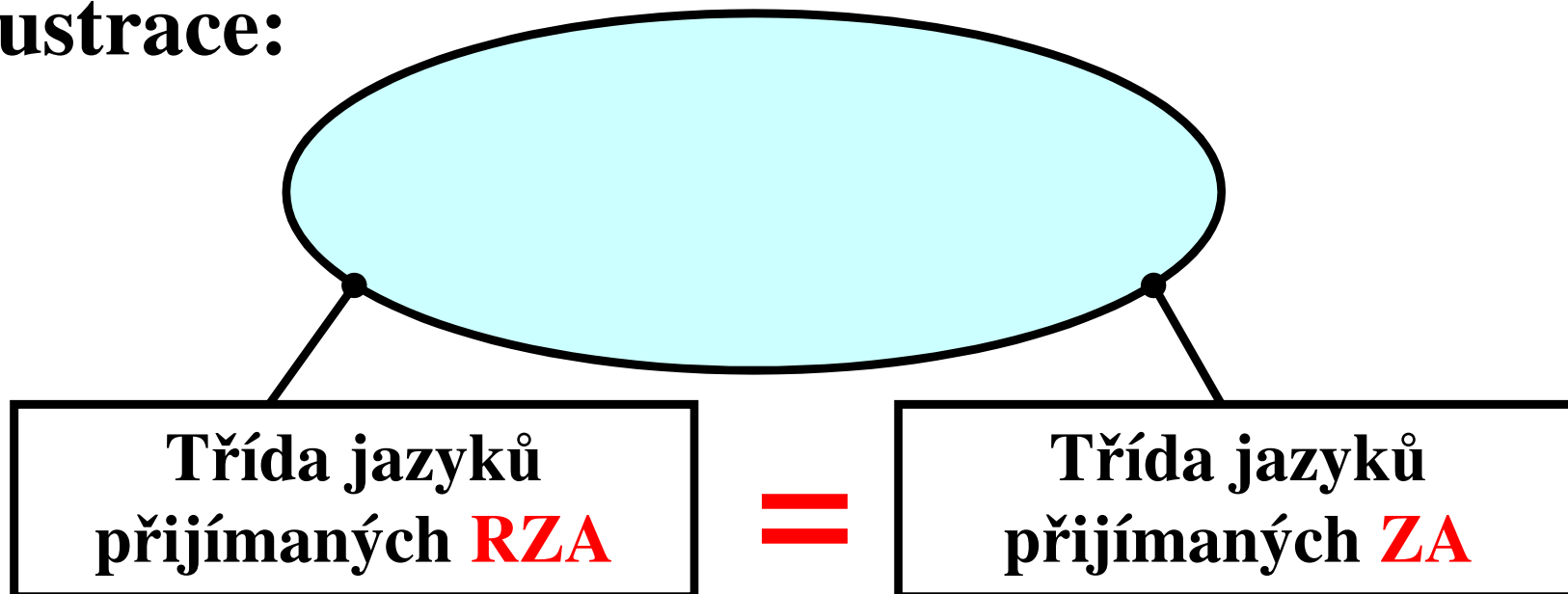

RZA a ZA jsou ekvivalentní

Tvrzení: Pro každý RZA M existuje takový ZA M' , pro který platí: $L(M)_f = L(M')_f$.

Důkaz: Viz str. 419 v knize [Meduna: Automata and Languages]

Ilustrace:

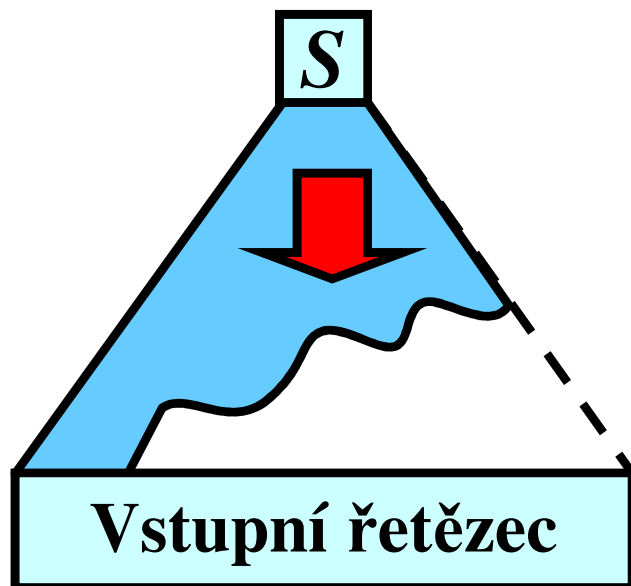

RZA a ZA jako modely pro synt. analýzu

Myšlenka: RZA nebo ZA mohou simulovat konstrukci derivačního stromu pro BKG

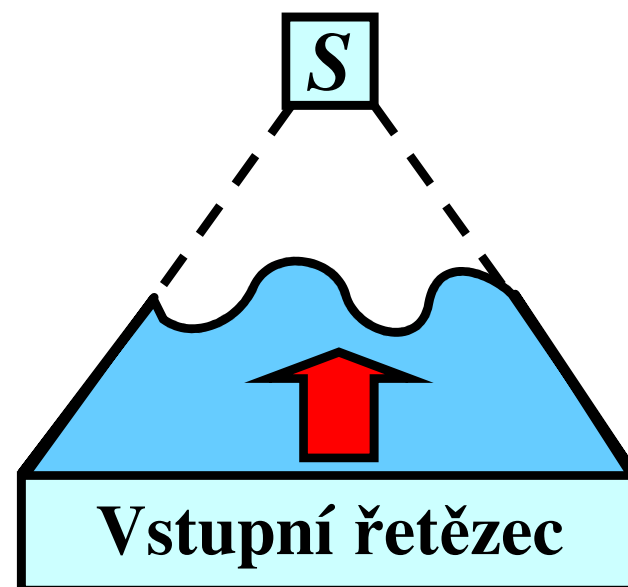
• Dva základní přístupy:

1) Shora dolů

Z *S* směrem ke vstupnímu řetězci

2) Zdola nahoru

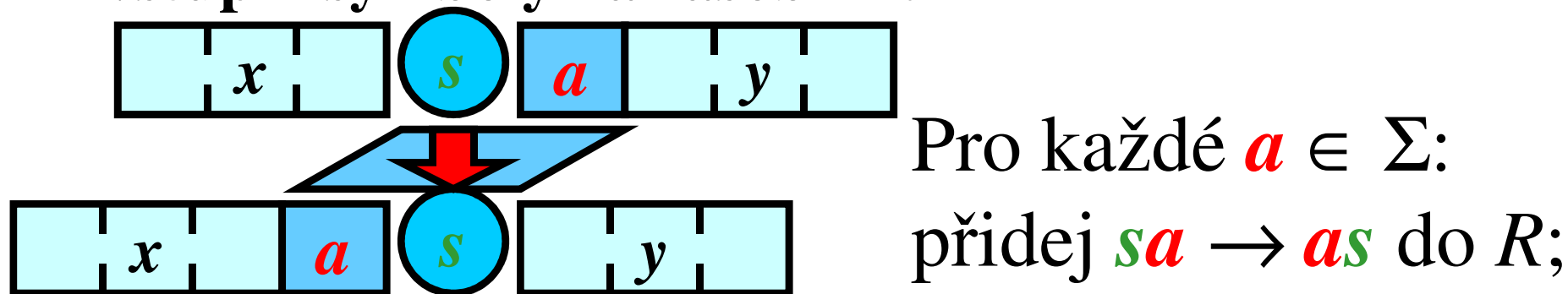

Ze vstupního řetězce směrem k *S*

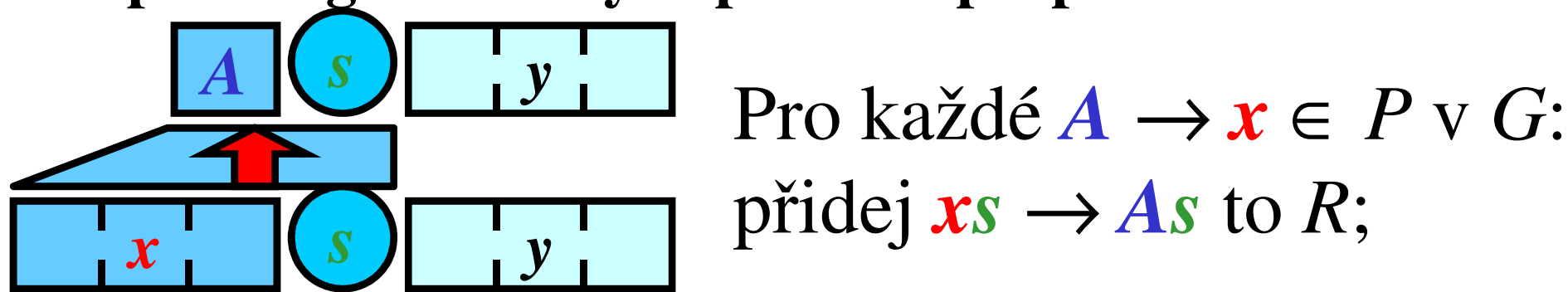
RZA: Modely pro SA zdola nahoru 1/2

Myšlenka: Na RZA M je založena SA pracující zdola nahoru

- 1) M obsahuje *shiftovací* pravidla, které přesouvají vstupní symboly na zásobník:

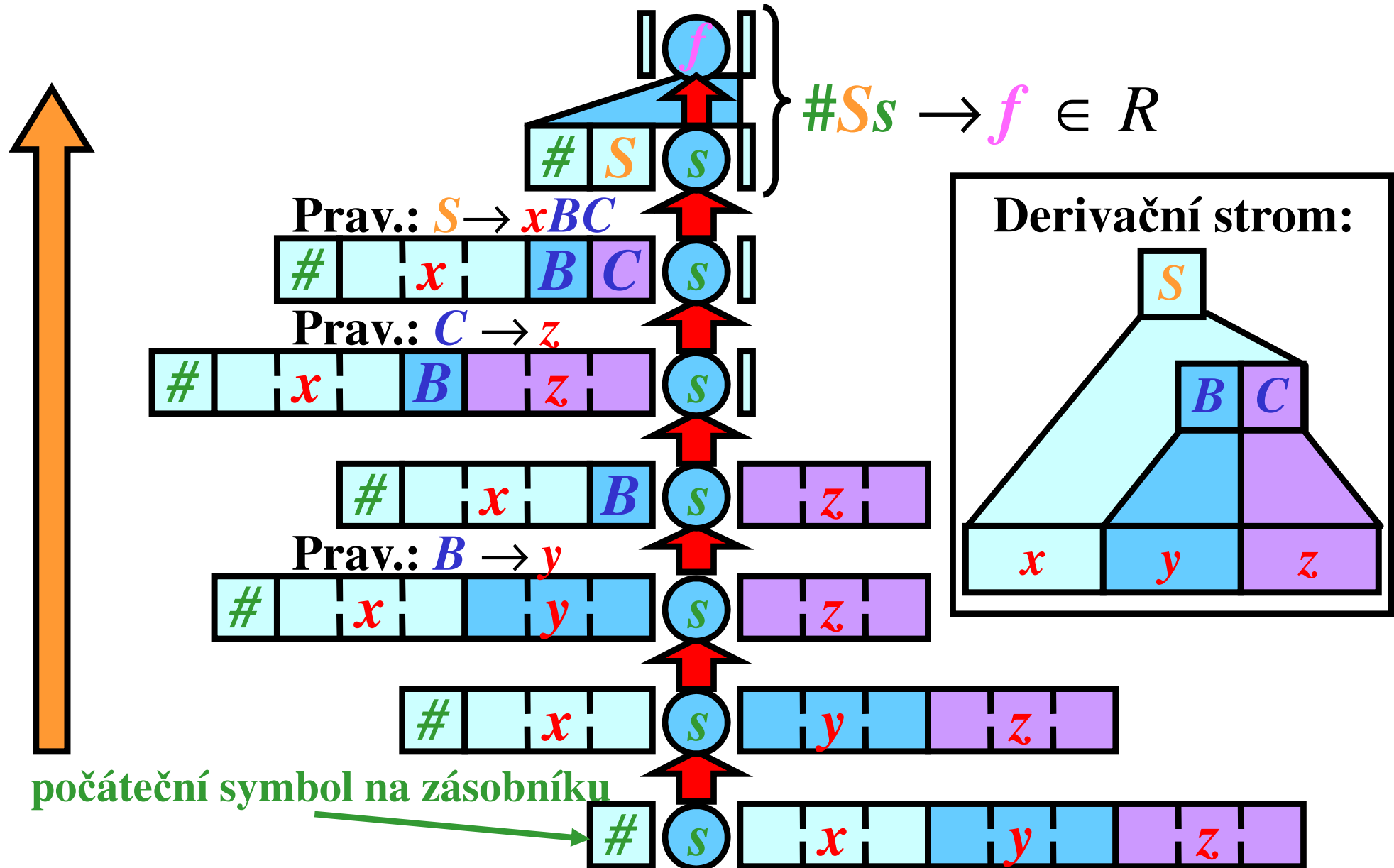
- 2) M obsahuje *redukční* pravidla, které simulují aplikaci gramatických pravidel pozpátku:

- 3) M také obsahuje speciální pravidlo $\#Ss \rightarrow f$, pomocí kterého provede M přechod do koncového stavu

RZA: Modely pro SA zdola nahoru 2/2

Konstrukce derivačního stromu zdola nahoru:

Algoritmus: Z BKG na RZA

- **Vstup:** BKG $G = (N, T, P, S)$
 - **Výstup:** RZA $M = (Q, \Sigma, \Gamma, R, s, \#, F)$; $L(G) = L(M)_f$
-
- **Metoda:**
 - $Q := \{s, f\};$
 - $\Sigma := T;$
 - $\Gamma := N \cup T \cup \{\#\};$
 - Konstrukce množiny R :
 - for each $a \in \Sigma$: přidej $sa \rightarrow as$ do R ;
 - for each $A \rightarrow x \in P$: přidej $xs \rightarrow As$ do R ;
 - přidej $\#Ss \rightarrow f$ do R ;
 - $F := \{f\};$

Z BKG na RZA: Příklad 1/2

- $G = (N, T, P, S)$, kde:

$$N = \{S\}, T = \{ (,) \}, P = \{ S \rightarrow (S), S \rightarrow () \}$$

Máme nalézt: RZA M , pro který platí: $L(G) = L(M)_f$

$M = (Q, \Sigma, \Gamma, R, s, \#, F)$ kde:

$$Q = \{s, f\}; \Sigma = T = \{ (,) \}; \Gamma = N \cup T \cup \{ \# \} = \{ S, (,), \# \}$$

$$R = \left\{ \underbrace{s(\rightarrow (s, s) \rightarrow)s}_{\text{shiftovací pravidla}}, \underbrace{(S)s \rightarrow Ss, ()s \rightarrow Ss, \#Ss \rightarrow f}_{\text{redukční pravidla}} \right\}$$

Diagram illustrating the construction of the RZA rules from the BKG rules:

- From $(\in T$ and $) \in T$, we derive the shift rules: $s(\rightarrow (s, s) \rightarrow)s$.
- From $S \rightarrow (S) \in P$ and $S \rightarrow () \in P$, we derive the reduction rules: $(S)s \rightarrow Ss$ and $()s \rightarrow Ss$.
- The final reduction rule is $\#Ss \rightarrow f$.

$$F = \{f\}$$

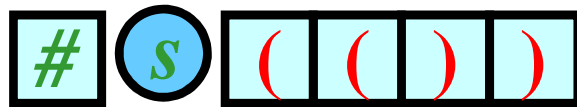
Z BKG na RZA: Příklad 2/2

$M = (Q, \Sigma, \Gamma, R, s, \#, F)$, kde:

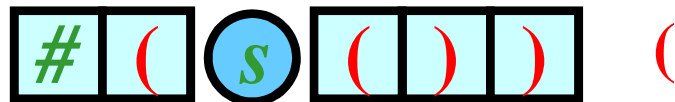
$Q = \{s, f\}$, $\Sigma = T = \{ (,) \}$, $\Gamma = \{ (,), S, \# \}$, $F = \{f\}$

$R = \{ s(\rightarrow (s, s) \rightarrow)s, (S)s \rightarrow Ss, ()s \rightarrow Ss, \#Ss \rightarrow f \}$

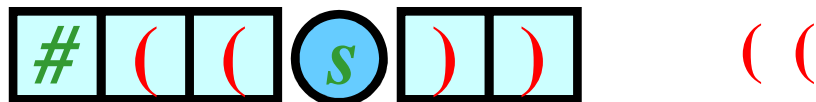
Otázka: $(()) \in L(M)_f$?

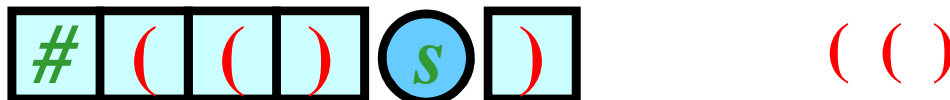
Pravidlo: $s(\rightarrow (s$

Pravidlo: $s(\rightarrow (s$

Pravidlo: $s) \rightarrow)s$

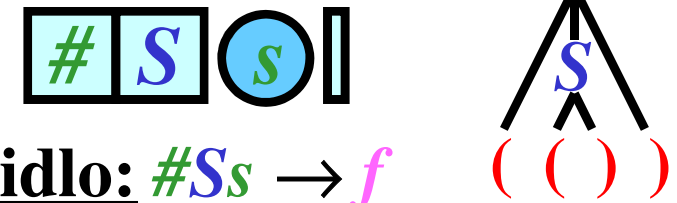
Pravidlo: $()s \rightarrow S$

Pravidlo: $s) \rightarrow)s$

Pravidlo: $(S) \rightarrow S$

Pravidlo: $\#Ss \rightarrow f$

Koncový
stav

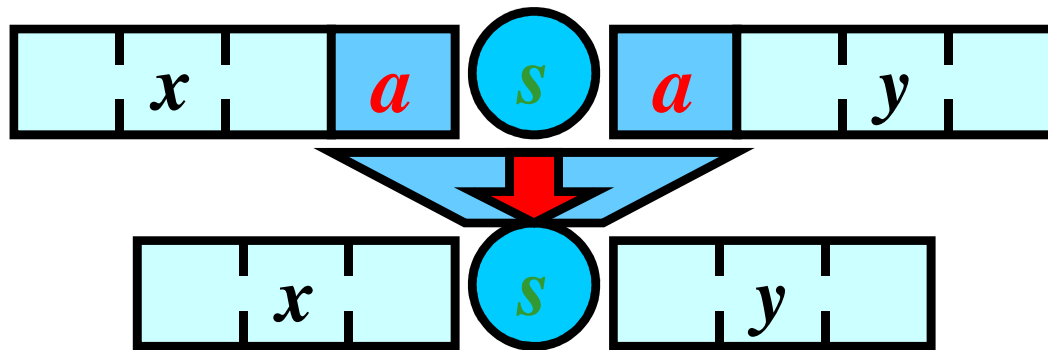

Odpověď: YES

ZA: Modely pro SA shora dolů 1/2

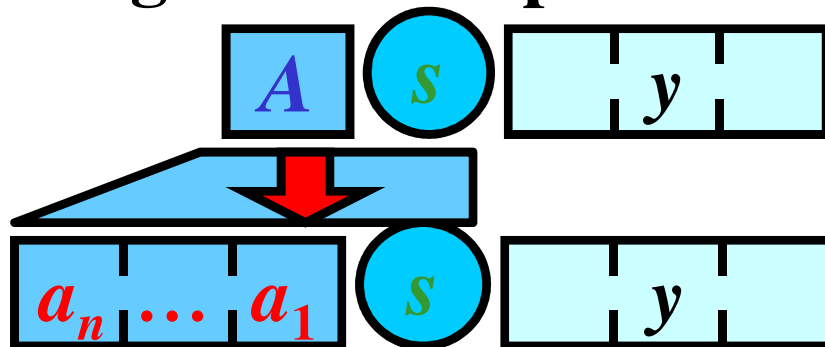
Myšlenka: Na ZA M je založena SA pracující shora dolů

- 1) M obsahuje *porovnávací* pravidla, která porovnají symbol z vrcholu zásobníku a aktuální symbol ze vstupní pásky:

pro každé $a \in \Sigma$:
přidej $asa \rightarrow s$ do R ;

- 2) M obsahuje *expanzivní* pravidla, která simulují gramatická pravidla:

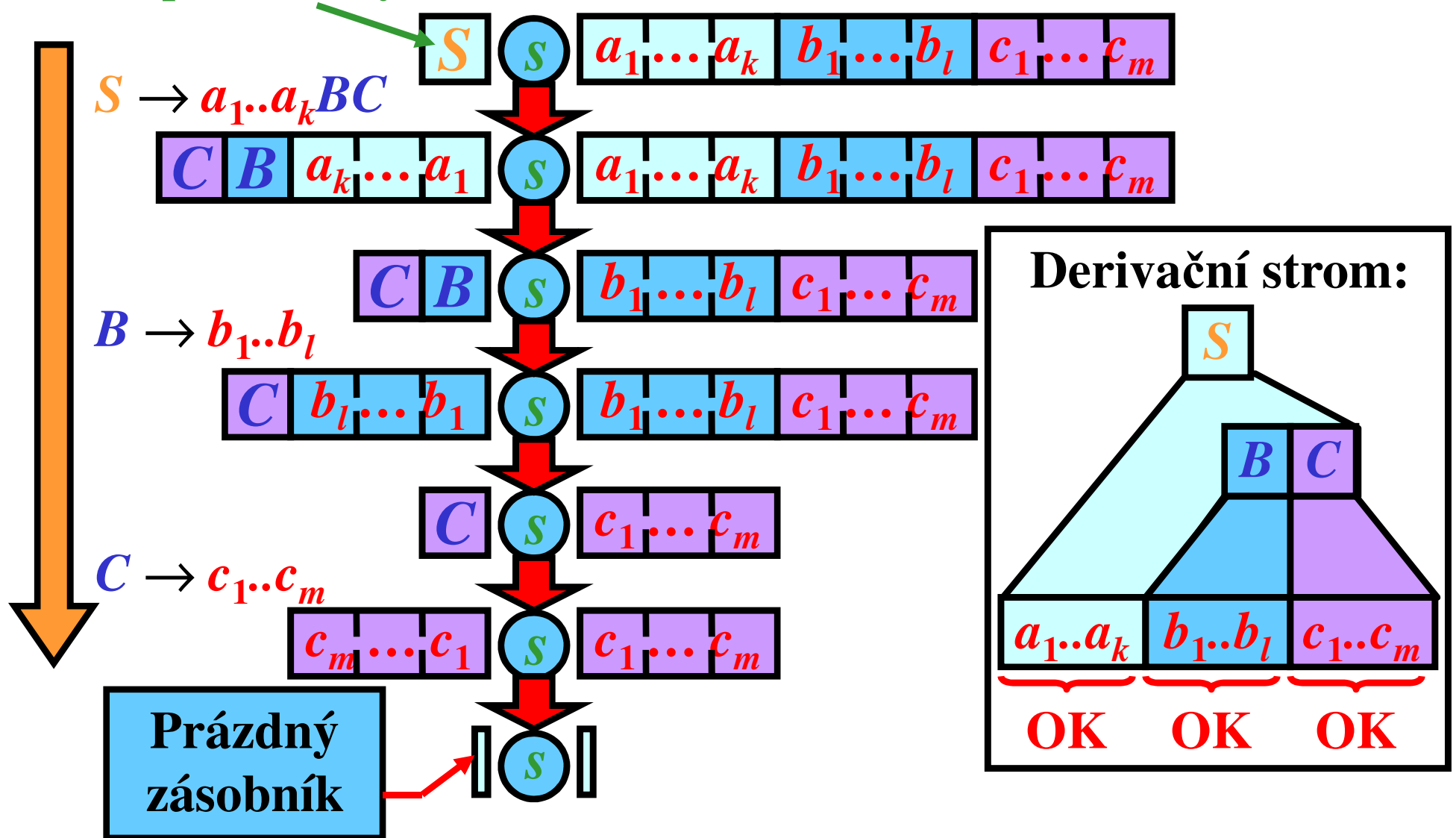
pro každé $A \rightarrow a_1 \dots a_n \in P$ v G ,
přidej $As \rightarrow \underbrace{a_n \dots a_1}_s$ do R ;

= reversal($a_1 \dots a_n$)

ZA: Modely pro SA shora dolů 2/2

Konstrukce derivačního stromu shora dolů:

počáteční symbol na zásobníku

Algoritmus: Z BKG na ZA

- **Vstup:** BKG $G = (N, T, P, S)$
 - **Výstup:** ZA $M = (Q, \Sigma, \Gamma, R, s, S, F)$; $L(G) = L(M)_\varepsilon$
-
- **Metoda:**
 - $Q := \{s\};$
 - $\Sigma := T;$
 - $\Gamma := N \cup T;$
 - Konstrukce množiny R :
 - for each $a \in \Sigma$: přidej $asa \rightarrow s$ do R ;
 - for each $A \rightarrow x \in P$: přidej $As \rightarrow ys$ do R ,
kde $y = \text{reversal}(x)$;
 - $F := \emptyset;$

Z BKG na ZA: Příklad 1/2

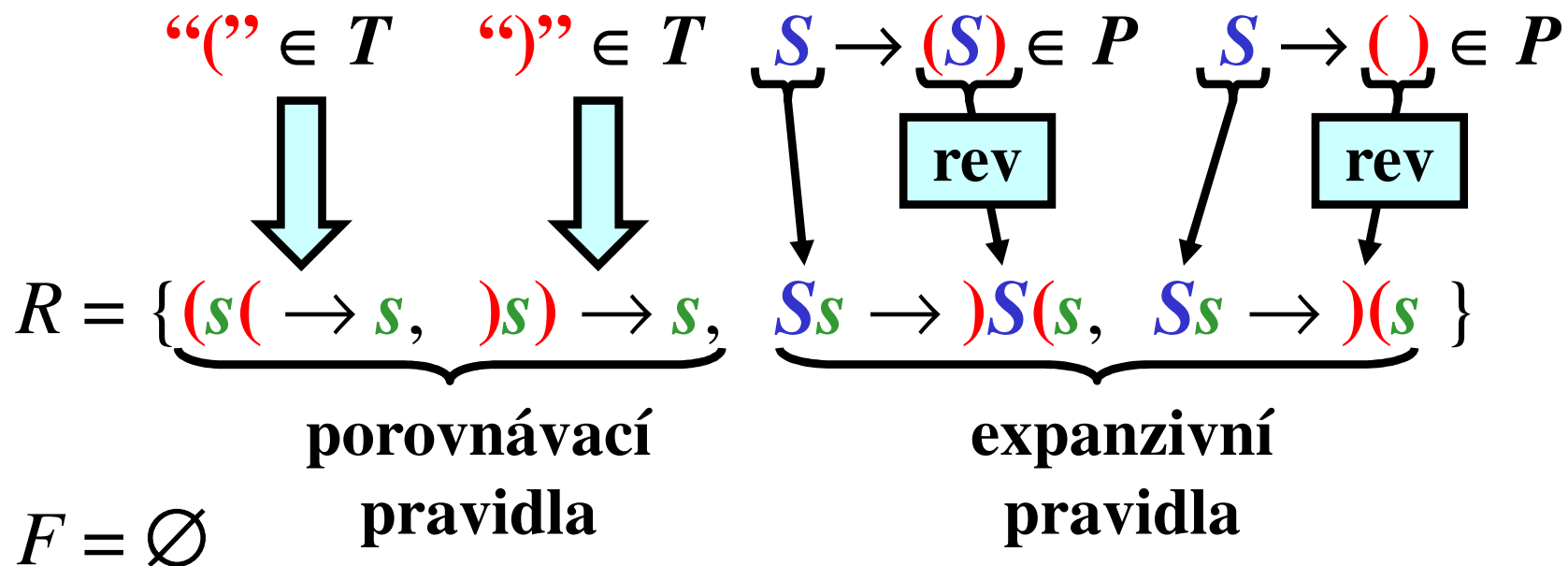
- $G = (N, T, P, S)$, kde:

$$N = \{S\}, T = \{(\, , \,)\}, P = \{S \rightarrow (S), S \rightarrow (\,)\}$$

Máme nalézt: ZA M , pro který platí: $L(G) = L(M)_\varepsilon$

$M = (Q, \Sigma, \Gamma, R, s, S, F)$ kde:

$$Q = \{s\}; \quad \Sigma = T = \{(\, , \,)\}; \quad \Gamma = N \cup T = \{S, (\, , \,)\}$$

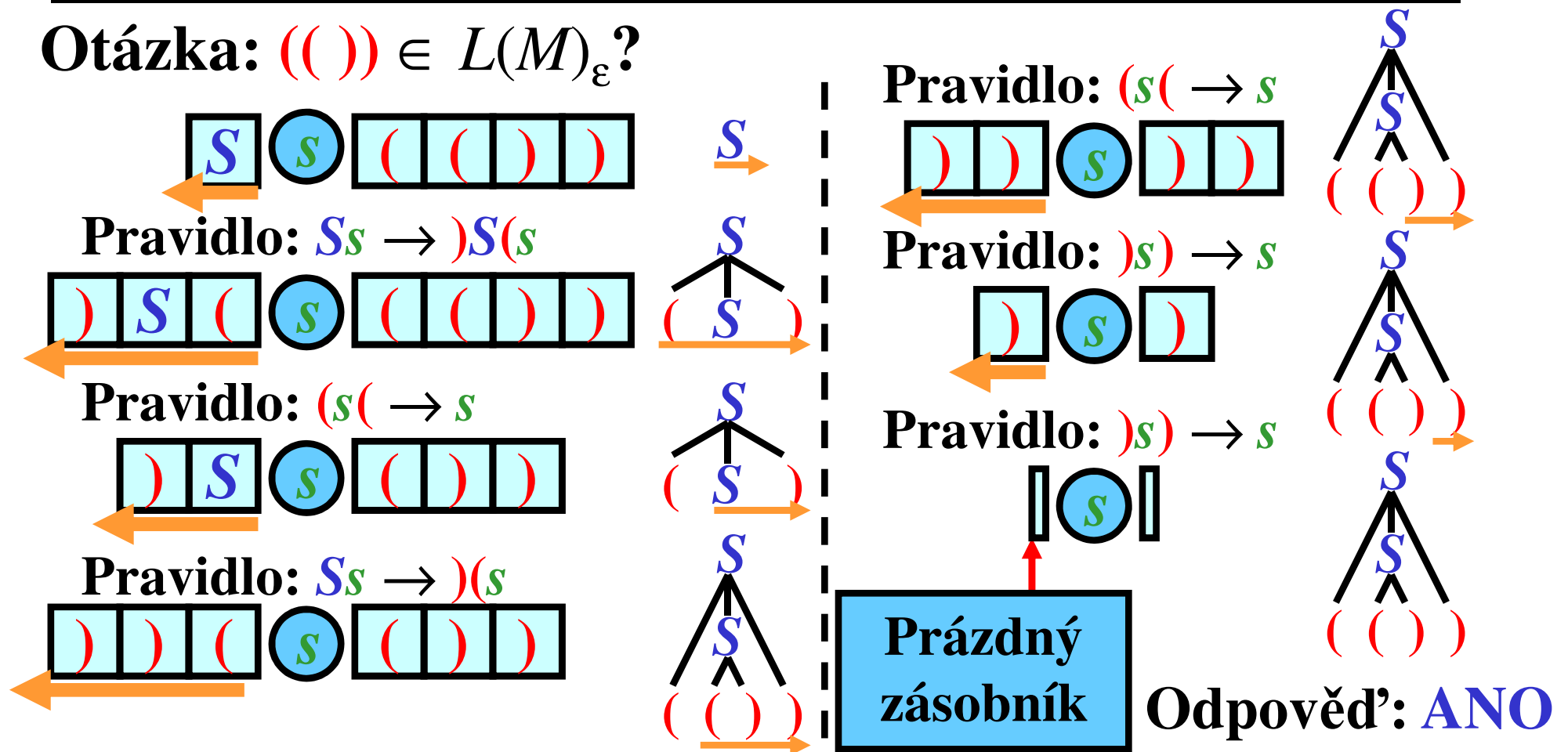
Z BKG na ZA: Příklad 2/2

$M = (Q, \Sigma, \Gamma, R, s, S, F)$, kde:

$Q = \{s\}$, $\Sigma = T = \{(\,, \,)\}$, $\Gamma = \{(\,, \,), S\}$, $F = \emptyset$

$R = \{(s(\rightarrow s, \)s) \rightarrow s, \ Ss \rightarrow)S(s, \ Ss \rightarrow)(s \}$

Otázka: $((\)) \in L(M)_\varepsilon$?

Modely pro bezkontextové jazyky

Tvrzení: Pro každou BKG G existuje ZA M , pro který platí: $L(G) = L(M)_\varepsilon$.

Důkaz je založen na předchozím algoritmu

Tvrzení: Pro každý ZA M existuje BKG G , pro kterou platí: $L(M)_\varepsilon = L(G)$.

Důkaz: Viz str. 486 v knize [Meduna: Automata and Languages]

Závěr: Fundamentální modely pro bezkontextové jazyky jsou:

1) **Bezkontextové gramatiky** 2) **Zásobníkové automaty**